

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті розглядаються сучасні підходи до іноземної освіти майбутніх фахівців. Проведено аналіз культурознавчих підходів, серед яких найбільш відомими є лінгвокраєзнавчий, комунікативно-етнографічний та соціокультурний. Визначено, що соціокультурний підхід є пріоритетним напрямком в мовній освіті як учнів загальноосвітніх шкіл, так і студентів вищих навчальних закладів, а також тих, які вдосконалюють мовну підготовку в після вузівський період.

Ключові слова: іноземне спілкування, лінгвокраєзнавчий підхід, комунікативно-етнографічний підхід, соціокультурний підхід.

Вступ. Результати аналізу наукових джерел (І.Ключковська, З.Коннова, Н.Микитенко, Л.Морська) дають змогу стверджувати, що сьогодні, коли відбувається інтенсивне поглиблення міжнародних контактів України, активізація процесів європейської та світової інтеграції, знання іноземних мов, володіння уміннями іноземного спілкування набуває особливого значення, розглядається як важлива складова професійної компетентності. В процесі оволодіння вміннями іноземного спілкування відбувається цілеспрямоване виховання особистості майбутнього фахівця загалом, розширення його світогляду, поглиблення знань про навколишній світ, людей, які розмовляють даною мовою, їх звичаї, культуру, менталітет, а також формування окремих професійно – особистісних якостей, необхідних для професійного ставлення фахівця будь – якої сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних і зарубіжних учених (І.Беляєва, О.Коломінова, Є.Мельник, В.Царькова та ін.) розглядаються різні аспекти проблеми підготовки фахівців різних профілів до іноземного спілкування, зокрема аналізуються існуючі підходи до іноземної освіти. Досить ґрунтовно, на нашу думку, досліджено комунікативно-діяльнісний підхід [1;2], який, безперечно, не втратив своєї актуальності і є досить ефективним в оволодінні уміннями іноземного спілкування. Водночас, у сучасних умовах особливого значення набувають культурознавчі підходи, які наголошують на необхідності одночасного вивчення мови і культури, обґрунтовують залежність мети навчання від соціального замовлення суспільства тощо. Вони ж поки що вивчені недостатньо, що дає нам підстави зосередити увагу саме на цих питаннях.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до іноземної освіти майбутніх фахівців та виокремлення пріоритетного напрямку до вивчення іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Серед культурознавчих підходів найбільш відомими є: лінгвокраєзнавчий (Є.Верещагін, В.Костомаров та ін.), комунікативно-етнографічний (М.Байрам, К.Кремш та ін.), соціокультурний (Г.Нойнер, В.Сафонова та ін.) [3].

Лінгвокраєзнавчий підхід передбачає вивчення іноземних мов паралельно з вивченням культури країни, звертаючи особливу увагу на національно-культурну специфіку явищ і фактів, які найбільш чітко, як правило, проявляються в іноземній лексиці.

Лінгвокраєзнавство базується на певних методо-

логічних принципах:

- соціальна природа мови надає об'єктивну можливість прилучення індивіда до нової для нього дійсності (в іншій країні);

- процес вивчення і викладання мови розглядається як процес акультуризації, тобто, засвоєння людиною, яка сформувалася в одній національній культурі, суттєвих цінностей і норм іншої культури;

- одним з важливих завдань лінгвокраєзнавчого підходу до викладання іноземної мови є формування позитивного ставлення до країни і народу – носіїв мови, яка вивчається;

Таким чином, сьогодні до таких традиційних аспектів вивчення іноземної мови, як фонетичний, лексичний, граматичний, стилістичний, безперечно, відноситься і лінгвокраєзнавчий. Це – специфічний аспект викладання іноземної мови, в якому з метою забезпечення комунікативності навчання і розв'язання загальноосвітніх і гуманістичних завдань лінгводидактично реалізується кумулятивна функція мови (накопичувальна, або культураносна, яка проявляється в здатності мови не просто передавати певне повідомлення, але й відобразити, фіксувати і зберігати отриману людиною інформацію про навколишню дійсність), а також відбувається акультурація особистості.

У рамках даного підходу значна увага звертається на національно- культурну семантику слів, вивчення еквівалентних і без еквівалентних лексичних понять, їх класифікацію з метою виокремлення національно-культурного компонента, підкреслення зв'язку слова з культурою.

Однак, слід зауважити, що лінгвокраєзнавство розглядає національну специфіку в основному на рівні лексичного складу мови, а національні особливості культури мови, яка вивчається, проявляються не тільки в цьому. Крім національної специфіки лексики, слід враховувати такі параметри, як різноманітні субкультури, зв'язані з віком, професією, освітнім рівнем, регіоном, расою, статтю; сферу спілкування, тематику, ситуацію; уявлення і очікування комунікантів. Тобто, мова повинна йти не просто про лінгвокраєзнавче наповнення лексики, а про необхідність більш глибокого вивчення світу носіїв мови, їх культури, способу життя, національного характеру, менталітету тощо.

Все це враховується в комунікативно-етнографічному підході до вивчення іноземних мов, який передбачає широке використання інформації з інших

дисциплін, особливо, соціології, історії, етнографії, етнопсихології, культурології. Отже, майбутні фахівці вивчають іноземну мову не просто, щоб оволодіти навичками читання, спілкування, вони усвідомлюють себе дослідниками культури і побуту країни, мова якої вивчається.

Зміст культурознавчої освіти в цьому випадку складають:

- явища культури, які розглядаються в розвитку, а не тільки в їх сучасному стані;
- продукти культури (література, мистецтво);
- стереотипи щоденного життя;
- уявлення (інтерпретація) явищ з точки зору представників різних субкультур.

Крім цього, слід враховувати також відмінності між реальними явищами культури і їх відображенням в суспільній свідомості, уявленнями про себе та інших.

Внаслідок розширення міжнародних контактів, зростання мобільності і міграції, відбувається перегляд ставлення до вивчення іноземної мови як до оволодіння певними знаннями і навичками спілкування. Сьогодні усвідомлюється необхідність запровадження в навчальний процес не простого вправлення у використанні іноземної мови в щоденних ситуаціях, а розвитку у майбутніх спеціалістів в процесі вивчення іноземної мови здатності адаптуватися до нових умов, часто непередбачуваних, які можуть виникнути в іншій країні, чи при спілкуванні з представниками зарубіжних країн.

При реалізації такого підходу відчуються певні труднощі, тому що, по-перше, неможливо надати студентам всю необхідну національно-специфічну інформацію, а, по-друге, майбутні фахівці повинні не тільки знати факти і явища іноземної дійсності, але й уміти ефективно оперувати ними, вступати в контакти, не порушуючи національно-специфічних норм, які прийняті в даній культурі.

Грунтуючись на положеннях комунікативно-етнографічного підходу, вивчення іноземних мов, очевидно, можна розглядати як мовну освіту, оволодіння комунікативною мовленнєвою і міжкультурною компетенцією [3, с.108].

Таким чином, в рамках комунікативно – етнографічного підходу пріоритетним вважається :

- надання тим, хто вивчає іноземну мову, систематизованих знань про культуру, релігію, філософію, історію країни;
- оволодіння міжкультурною компетенцією;
- розвиток умінь створювати і використовувати систему аналізу явищ і фактів культури для проникнення в національно-культурне середовище іноземної спільноти;
- розвиток умінь інтерпретувати факти культури і ситуації комунікативної взаємодії в культурно різних і культурно схожих мовних середовищах;
- оволодіння поведінковими стереотипами.

Етно-комунікативний підхід не позбавлений окремих недоліків, зокрема, надмірної уваги до етнографічних аспектів, применшуючи соціальні, жорсткої орієнтації тільки на культуру країни, мова якої вивчається та інше.

Ці недоліки намагається подолати соціокультурний підхід до вивчення іноземної мови, який почав інтенсивно розвиватися порівняно недавно, в 90-х

роках ХХ століття. Основою для його розвитку стало положення про спільне (одночасне) вивчення мови і культури.

З точки зору соціокультурного підходу спільне вивчення мови і культури має здійснюватися з орієнтацією на оволодіння міжкультурним іноземним спілкуванням в контексті соціально-педагогічних доміант педагогіки громадянського миру і злагоди, ідей гуманізації, культурознавчої соціологізації і екологізації мети і змісту навчання іноземним мовам.

При визначенні мети соціокультурної освіти головна увага звертається на питання відбору і розподілу соціокультурної інформації, а також визначенню взаємовідносин між соціокультурним і мовним змістом іноземної освіти.

Основним в інтерпретації соціокультурного змісту мовної освіти є звернення до особистості того, хто вивчає мову, її національно-культурного фону.

Сьогодні відчувається необхідність внести певні зміни у визначення змісту вивчення матеріальної і духовної культури країн, мова яких вивчається, які дозволили б відійти від спрощеного фактологічного підходу до ознайомлення з даними аспектами, орієнтуючись на ознайомлення з:

- системою цінностей, які домінують у спільнотах;
- історичною пам'яттю спільнот в цілому і включених до них соціумів;
- політичною, економічною, науковою, художньою, релігійною культурою, їх відображенням в філософії і стилях життя різних верств населення та етнічних груп;
- традиційною і новою матеріальною культурою, промислово-економічним потенціалом як частиною системи цінностей країни;
- соціокультурними особливостями мовного етикету усного і письмового спілкування, технікою участі в ньому на іноземній мові;
- соціокультурними особливостями і мовною поведінкою національно-специфічних форм спілкування як характерною особливістю стилю життя в країні, мова якої вивчається;
- способами граматичного і лексичного іноземного вираження в рамках формального і неформального спілкування.

Соціокультурний підхід до вивчення іноземної мови передбачає наявність міждисциплінарно інтегрованої мовної освіти, а також врахування соціокультурного контексту вивчення мови. Особлива увага повинна звертатися на: соціокультурний світогляд тих, хто вивчає іноземну мову (при відборі навчальних тем і конструюванні навчальних завдань); нерозривний зв'язок формування іноземної соціокультурної компетенції з розвитком загальної соціокультурної компетенції індивіда, сформованої як стосовно своєї рідної культури, так і світової; врахування при відборі навчальних тем фактора доступності і позитивного емоційного ставлення до проблеми, яка розглядається.

Таким чином, серед основних положень соціокультурного підходу можна виокремити найбільш важливі:

1. Побудова адекватної моделі навчання іноземним мовам передбачає попереднє вивчення соціокультурного контексту вивчення мови в конкретній країні і конкретному національному середовищі з

опорою на: соціокультурні особливості мов і культур; соціокультурні і комунікативні потреби тих, хто вивчає мову; рівень соціокультурної освіти тих, хто навчає; особливості мовної політики держави стосовно вивчення іноземної мови і умов для її практичної реалізації, організаційно-дидактичні і методичні мови оволодіння іноземною мовою.

2. Суттєве ускладнення соціокультурних функцій викладачів іноземної мови в умовах постійного розширення і поглиблення сфер міжкультурної комунікації в сучасному світі в цілому і Україні зокрема, створює передумови для реформування мовної бікультурної освіти шляхом її глобалізації, гуманізації і культурознавчої соціологізації її змісту.

3. Багатоаспектна соціокультурна освіта (загальнокультурна, краєзнавча, лінгвокраєзнавча, соціолінгвістична, комунікативно-прагматична) на сьогоднішній день є обов'язковим компонентом мовної підготовки сучасних фахівців будь-якого профілю. Вона повинна здійснюватися від вивчення етнічних, соціальних субкультур до регіонально-континентальних культур і світової культури.

4. Методичною домінантою у вирішенні завдань соціокультурної освіти засобами іноземної мови виступає ієрархічна система проблемних соціокультурних завдань, які повинні використовуватися з урахуванням їх навчально-методичної ефективності, особистісного потенціалу в розвитку культури спілкування і пізнання, рівня іншомовної комунікативної компетенції.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**. Найбільш поширеними сучасними підходами до вивчення іноземних мов є: лінгвокраєзнавчий, комунікативно-етнографічний і соціокультурний.

Основною заслугою авторів лінгвокраєзнавчого підходу є обґрунтування визначення мови як носія і джерела національно-культурної семантики, введення поняття безеквівалентної лексики, створення типології текстів, які містять лінгвокраєзнавчу інформацію, тощо.

Важливим надбанням комунікативно-етнографічного підходу є визнання необхідності: надання тим, хто вивчає іноземні мови, систематизованих знань про культуру, філософію, релігію, історію країни, мова якої вивчається; оволодіння міжкультурною компетенцією; розвитку умінь створювати і використовувати систему аналізу явищ і фактів культури для проникнення в національно-культурне середовище іншомовної спільноти, а також умінь інтерпретувати факти культури і ситуації комунікативної взаємодії в культурно відмінних і культурно схожих мовних середовищах.

Соціокультурний підхід є пріоритетним напрямком в мовній освіті як учнів загальноосвітніх шкіл, так і студентів вищих навчальних закладів, а також тих, які вдосконалюють мовну підготовку в післявузівський період. В зміст соціокультурної освіти входить вивчення таких аспектів, як: культурна спадщина, ментальність, культурна ідентичність представників спільнот, мова яких вивчається; соціокультурний портрет країн, народів, мов, які функціонують в різних культурних спільнотах в цілому і в більш вузьких професійних сферах; соціокультурні аспекти комунікативної поведінки представників професійної спільноти іншомовної країни; соціокультурні норми поведінки в умовах професійної міжкультурної комунікації; ціннісні орієнтації носіїв іноземної мови стосовно освіти, науки, мистецтва, політики, громадського життя тощо.

Список використаної літератури

1. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И.Пассов. - М.: Просвещение, 1991. - 223с.
2. Козак С.В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов морского флота: дисс... канд.пед.наук: 13.00.04 / Козак Светлана Васильевна. - Одесса, 2001. - 224с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання проф. С.Ю.Ніколаєва. - К.: Ленвіт, 2003. - 273с.
4. Коннова З.И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе: дисс... доктора пед.наук: 13.00.08 / Зинаида Ивановна Коннова. -Тула, 2003. -355с.
5. Мильруд Р.П. Компетентность в изучении языка / Р.П.Мильруд// Иностранные языки в школе. -2004. -№7. - С.30-36.
6. Зыкова В.Н. Формирование иноязычной профессионально-коммуникативной компетенции студентов судоводительских факультетов: дисс...канд.пед.наук: 13.00.02 / Зыкова Вероника Николаевна. - СПб, 2002. -159с.
7. Коннова З.И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе: дисс... доктора пед.наук: 13.00.08 / Зинаида Ивановна Коннова. -Тула, 2003. -355с.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2016 р.

Канюк Александра

кандидат педагогических наук, доцент
кафедра иностранных языков

Государственное высшее учебное заведение
«Ужгородский национальный университет», Ужгород, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ИНОЯЗЫЧНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ

В статье рассматриваются современные подходы к иноязычного образования будущих специалистов. Проведен анализ культуроведческих подходов, среди которых наиболее известны лингвострановедческого, коммуникативно-этнографического и социокультурный. Определено, что социокультурный подход является приоритетным направлением в языковом образовании как учеников общеобразовательных школ, так и

студентов высших учебных заведений, а также тех, которые совершенствуют языковую подготовку в после вузовский период.

Ключевые слова: иноязычное общение, лингвострановедческий подход, коммуникативно-этнографический подход, социокультурный подход.

Kanyuk Oleksandra

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Department of Foreign Languages

State Higher Educational Establishment

«Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

MODERN APPROACHES TO FOREIGN LANGUAGE EDUCATION OF FUTURE SPECIALISTS

In the article the author has considered modern approaches to foreign language education of future professionals. The idea is that an excellent knowledge of a foreign language is not enough today for successful professional intercultural communication. The analysis on cultural approaches has been conducted to emphasize the need for simultaneous study of language and culture. It has been found that among the most famous on cultural approaches are lingua-lore, communicative and ethnographical, sociocultural. Considering all qualities of lingua-lore, ethnographic and communicative approaches to foreign language education, it should be noted that they are not without some drawbacks. The lingua-lore one considers national specificity mainly at the level of vocabulary of the language, the culture and national language, which is studied, but manifested not only in this. We should talk not just about filling with lingua-lore vocabulary, but about the necessity for better understanding of the world media language, its culture, way of life, national character, mentality etc. Communicative-ethnographic approach pays much attention to ethnographic aspects, social prejudice, tightly focused only on the culture of the country whose language is studied etc.

Key words: foreign language communication, lingua-lore approach, communicative and ethnographic approach, sociocultural approach.